

BABAVÁRÓ HITEL AZ IGÉNYLŐK SZEMÉVEL – EGY INTERJÚS KUTATÁS EREDMÉNYEI

– Kramarics Szandra –

Bevezetés

A Babaváró hitel a 2019-ben meghirdetett Családvédelmi Akcióterv egyik kulcsfontosságú eleme. A kormányzati kommunikáció kiemelte, hogy a tízmillió forintos, szabad felhasználású, kamatmentes hitel célja az, hogy a magyar állam megelőlegezze a fiatalok számára azt a megtakarítást, mellyel elkezdhetik közös életüket. A támogatás tehát azért jött létre, hogy megkönnyítse a családalapítást, családdá válást Magyarországon.¹ A vonatkozó kormányrendeletet vizsgálva azonban megállapítható, hogy a Babaváró hitel szigorú feltételei miatt korán sem érhető el bármelyik magyar fiatal pár számára.

Kutatásom során igyekszem minél több olyan családot megkeresni, akik felvették a Babaváró hitelt, komolyan gondolkodnak a felvételen vagy esetleg valamilyen okból megghiúsultak ezirányú terveik. Az eredetileg tervezett 20-25 interjúból jelenleg 21 készült el, melyből már kiolvashatók bizonyos részeredmények arra vonatkozóan, hogy hogyan vélekednek az érintettek saját életükről, a hazai családtámogatási rendszerről, illetve mik lennének az igényeik. A kutatás ismertetése előtt szükséges némi kontextust adni a hazai demográfiai helyzetről, családtámogatási rendszerről, illetve a Babaváró hitelről.

A hazai demográfiai helyzet áttekintése

A hazai fertilitás főbb jellemzői 1920-tól

A reprodukív politika és a szexuális nevelés a második világháború után váltak világszerte meghatározóvá, illetve ekkor kerültek a nemzetközi szervezetek látókörébe is. A jóléti szolgáltatások jelentős része ebben az időszakban alakult ki mind a szocialista, mind pedig a nyugati világban (Varsa–Szikra, 2020). Hazánkban a reprodukív politikák fő mozgatórugóját a népességfogyástól, a magyarság kipusztulásától való állandó rettegés jelentette (vö. Dányi–Monigl, 1988). Magyarországon a gyermekszületések csökkenése már az 1800-as évek végén megfigyelhető volt, melyet a termékenységi átmenet fogalmával szoktak jellemezni. Pontos definícióval nem írható le ez a jelenség, vélhetően összefügg a modernizációval, a társadalmi, gazdasági, munkaerő-piaci átalakulással. Fontos tényező lehet még az oktatási expanzió, a városiasodás elterjedése, a nők helyzetének megváltozása, valamint a csecsemőhalandóság visszaszorítása (Őri – Spéder, 2020).

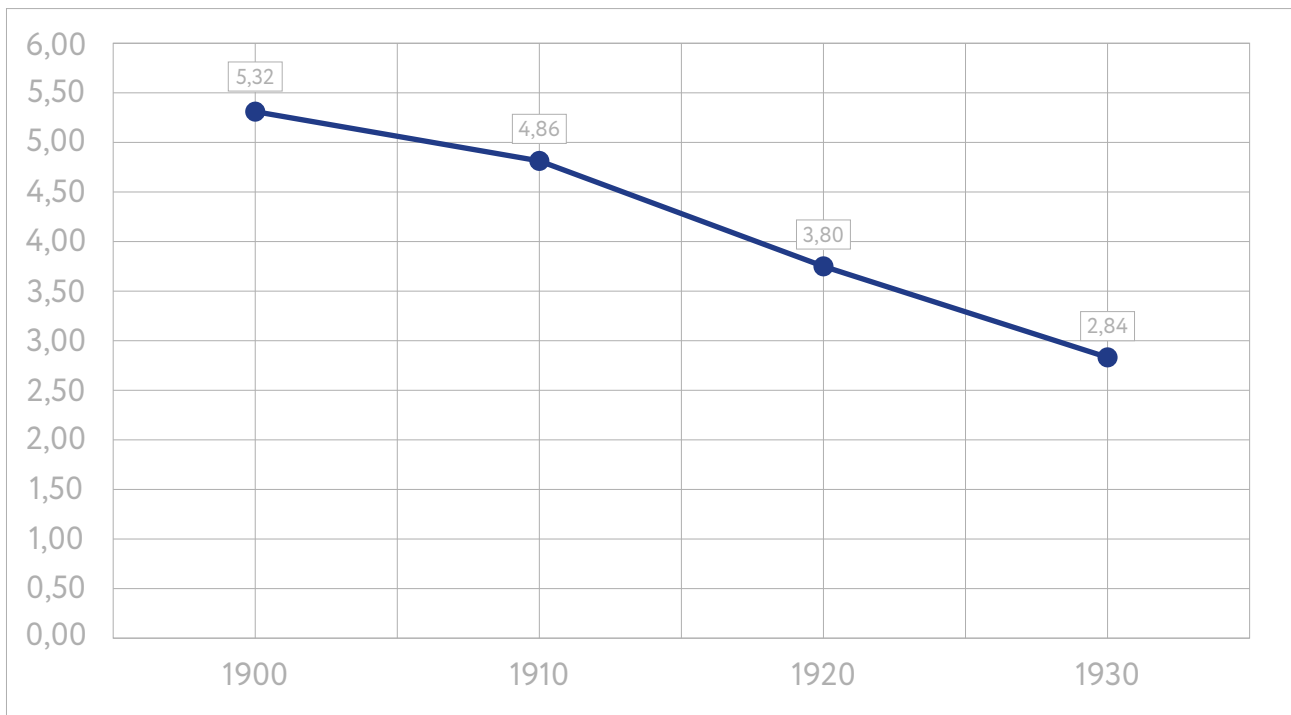
Jelentős csökkenést az 1920-as éveket követően láthatunk, amikor a három feletti teljes termékenységi arány-

szám² (a továbbiakban TTA) a 40-es évek elejére 2,5-re mérséklődött (1. ábra - 2. ábra). A második világháborútól a rendszerváltásig a TTA folyamatos hullámválása figyelhető meg. Fertilitásnövekedés azon időszakokban következett be, amikor ösztönző (esetenként korlátozó) intézkedésekkel igyekeztek növelni a születésszámot. Magyarországon a második világháború utáni „baby boom” – ellentétben a legtöbb európai országgal – elmaradt, az 50-es évek születésszámának növekedése a Ratkó-korszak kényszerintézkedéseinek köszönhető 1956 után a termékenység ismét csökkenni kezdett, a hatvanas évek elején került mélypontra, 1962-ben 1,79 volt (Őri – Spéder, 2020).

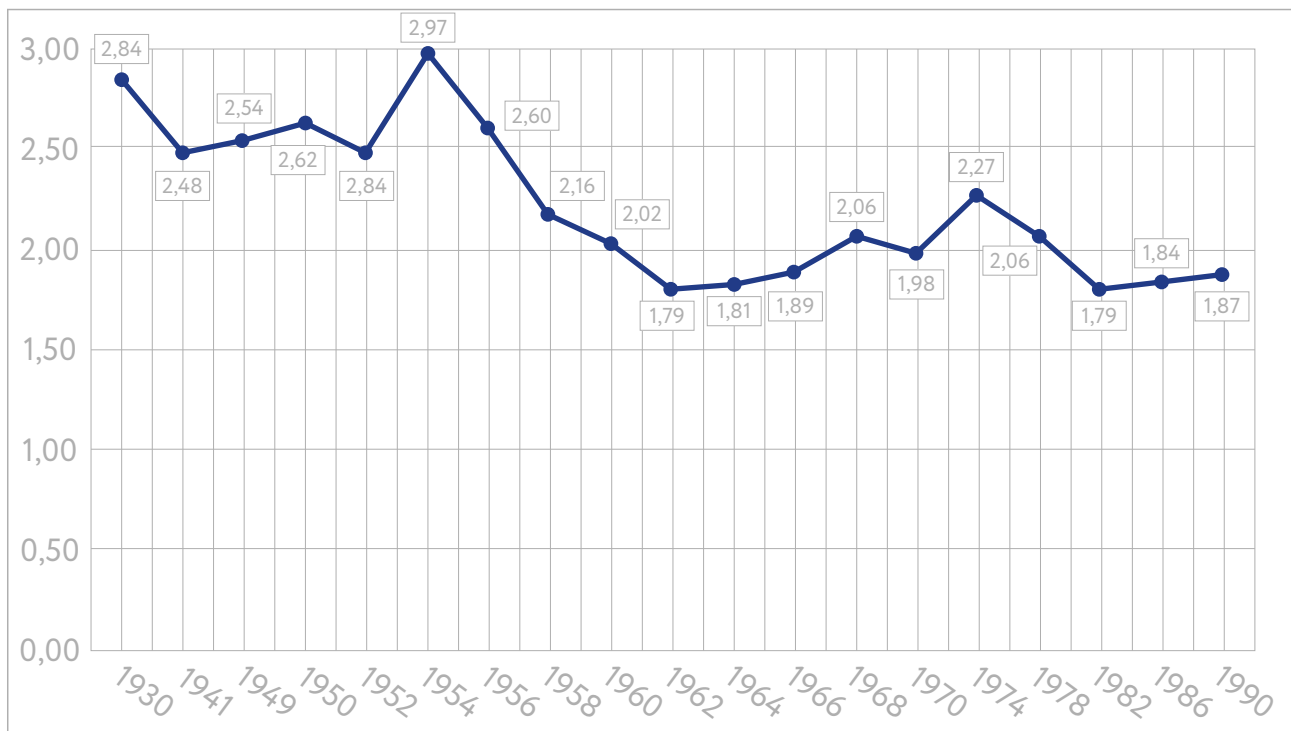
A szocialista időszak családpolitikájánál érdemes megemlíteni az 1967-ben megjelent GYES-t, illetve az 1985-ben megjelent GYED-et, melyek részei voltak az új intézkedéseknek. A családi pótlék – mely már a 30-as évek óta jelen volt – szintén folyamatosan bővült, egyre többen érthették el. A TTA emelkedése jól megfigyelhető egy-egy intézkedés bevezetésekor. (Őri – Spéder, 2020).

¹ Novák Katalin 2020. június elsején határozta meg ezeket a célokat egy Babaváró hitelről szóló tájékoztató videóban <https://csalad.hu/csaladban-elni/egy-eve-indult-a-csaladvedelmi-akcioterv>

² „A teljes termékenységi arányszám az egyik leggyakrabban használt termékenység mutató. Azt mutatja meg, hogy ha az adott év termékenységi adatai állandósulnának, akkor egy nő élete folyamán átlagosan hány gyermeknek adna életet.” (forrás: <https://demografia.hu/hu/tudastar/fogalomtar/38-teljes-termekenységi-aranszam>)

1. ábra: A teljes termékenységi arányszám (TTA) alakulása 1900 és 1930 között
 Forrás: Központi Statisztikai Hivatal³

2. ábra: A teljes termékenységi arányszám (TTA) alakulása 1930 és 1990 között
 Forrás: Központi Statisztikai Hivatal⁴

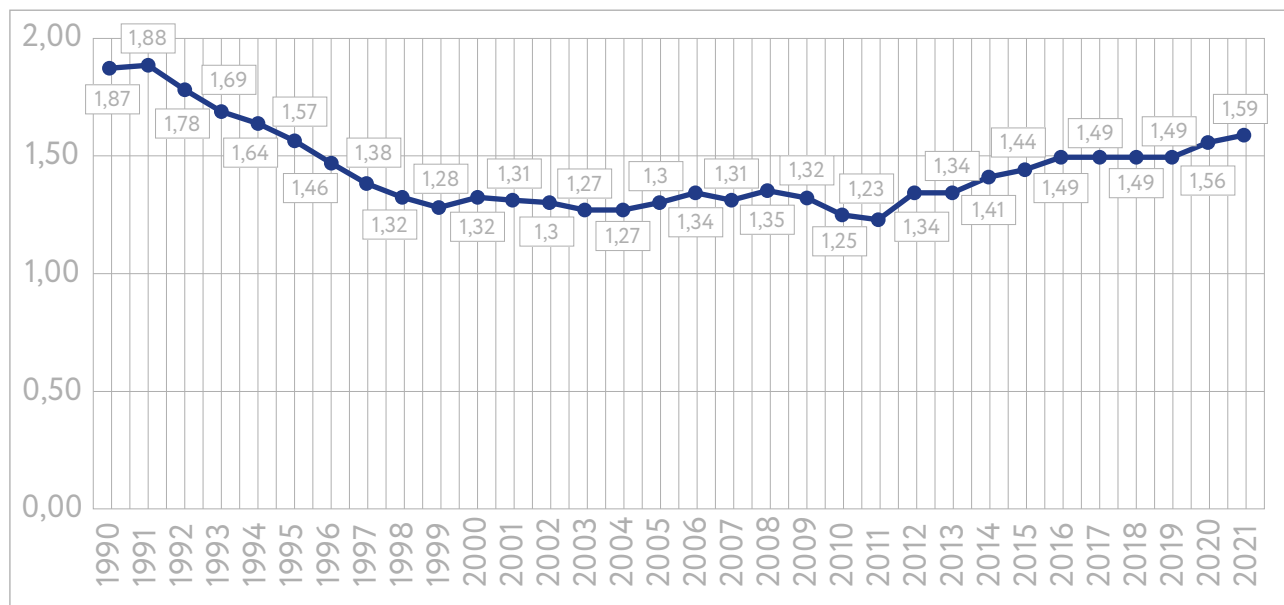
³ https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0006.html

⁴ Lásd az előzőt

A termékenység alakulása 1990-től 2021-ig

Őri és Spéder (2020) ezt az időszakot a halasztás és mintaváltás korszakaként írták le. A 80-as évek végén, 90-es évek elején a közép-kelet-európai országok jelentős része gyökeres változásokon ment keresztül mind

politikai, mind pedig gazdasági rendszereiket illetően. Mindez természetesen az állampolgárok hétköznapijaira is jelentős hatást gyakorolt. A termékenységi mutató ezen időszakban zuhanásnak indult, a 1990-es 1,87-ről 1999-re 1,28-ra mérséklődött, majd a mélypontot 2011-ben érte el, amikor is mindössze 1,23 volt.

3. ábra: A teljes termékenységi arányszám (TTA) alakulása 1990 és 2021 között

Forrás: Központi Statisztikai Hivatal⁵

A termékenység csökkenése természetesen nem csak hazánkban következett be, illetve meglepő jelenségnek sem mondható, hiszen a radikális változások számos olyan folyamatot indítottak be, melynek hatására a családok a gyermekvállalás elhalasztását választották. A rendszerváltás számos munkalehetőség megszűnését és növekvő gyermekvállalási költséget jelentett, azonban új lehetőségeket is magával hozott. Fontos megemlíteni az oktatási expanziót, mely egyre hosszabbodó iskolaévekkel járt, valamint a felsőoktatás is sokak számára kinyílt, így a főiskolai, egyetemi oktatásban való részvétel is megnőtt. Mindezek által a munkavállalás életkora is kitolódott, de egyúttal bizonytalanná is vált, hogy a fiatalok mikor és hogyan tudnak munkába állni. A gyermekvállalási életkor kitolódása és a párkapcsolatok átalakulása azonban egy új tendencia felé mutattak. Amellett, hogy az élettársi kapcsolatok sokkal elterjedtebbé váltak, az egyedül élők aránya is növekedni kezdett, ami a jóval törékenyebb párkapcsolatoknak is köszönhető. A „szingli” életmód azonban nem csak megelőzi a párkapcsolato-

kat, hanem azok felbomlása után is gyakori jelenség. Elterjedtek az ún. látogató kapcsolatok, melyekben a párkacsoltban lévő felek valamilyen okból nem élnek együtt, általában a hétvégéket, szüneteket töltik csak együtt. Ezen kapcsolatokban kisebb az esélye a gyermekvállalásnak (Őri – Spéder, 2020).

A gyermekvállalási hajlandóság jelenleg felszálló ágban van (3. ábra), azonban a születések száma még mindig jóval elmarad a várt gyermekszámnál, stagnál, de még inkább csökken. A jelenség oka abban keresendő, hogy kevesebben vannak ma a szülőképes korú nők, mint akik ki lépnek ezen életszakaszukból. Ezáltal a születések száma várhatóan továbbra is csökkenni fog (Őri – Spéder, 2020).

A házasságok és válások alakulása 1990 és 2021 között

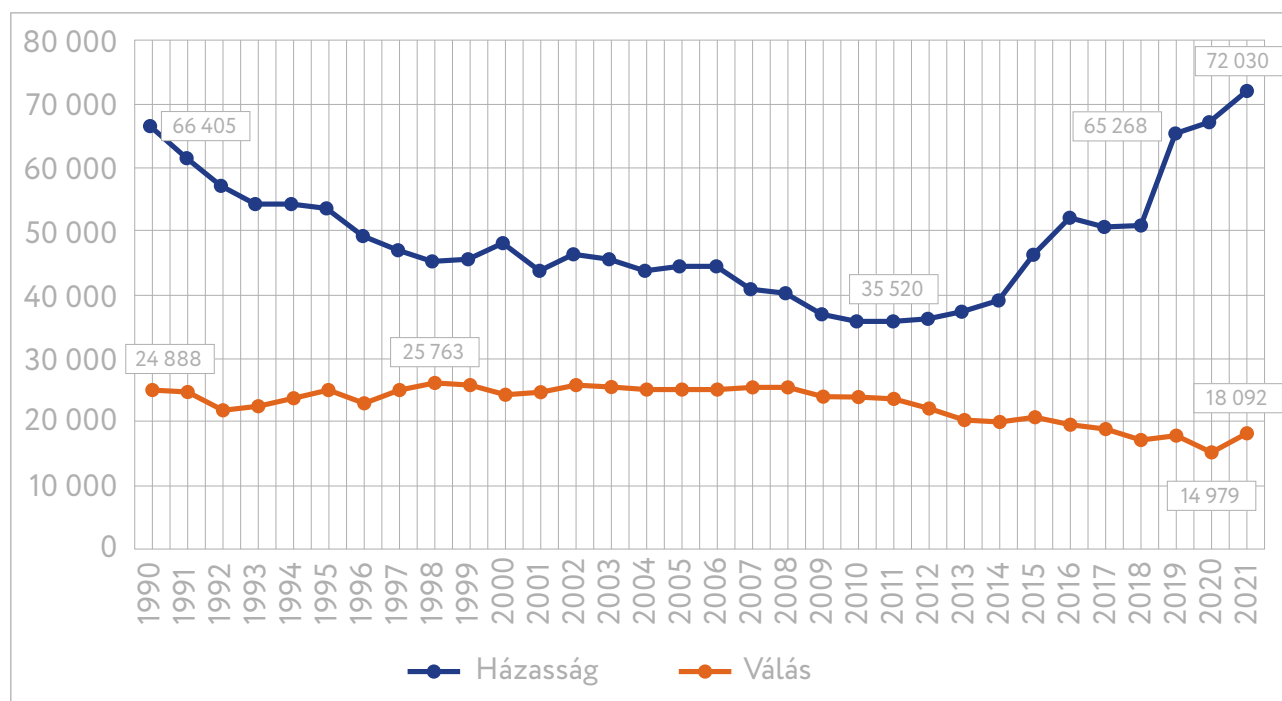
Magyarországon – csakúgy, mint a régió többi országában – a házassági kedv a 70-es évektől kezdett csökkenni. Mindez a 90-es években valamelyest stabilizálódni lát-

⁵ Lásd az előzőt

szott, azonban a friss házások száma 2007-től ismét visszaesett. Utóbbi 2010-ben érte el a mélypontot, onnantól kezdve azonban ismét emelkedésnek indult (Kapitány – Murinkó, 2020). 2017-ben a növekedés megtorpant, 2,3%-kal kevesebben kötötték össze az életüket házasság útján (Murinkó – Rohr, 2018). 2019-ben azonban újra növekvő tendenciát láthatunk, mely 2010-hez képest 84%-os emelkedést jelentett (4. ábra) (Kapitány – Murinkó, 2020).

A 2010-es házassodási mélypont kapcsolatba hozható a 2008-2009-es gazdasági világválsággal, melynek hatására számos pár elhalasztotta házassodási tervét vagy pedig le is mondott róla. Az ezt követő években Magyarország gazdasági helyzetének stabilizációjával egy időben a házasságkötések száma is megnövekedett. Nem meglepő módon a makrogazdasági

helyzet javulása, a kiszámíthatóbb jövőkép sokkal inkább kedvez a hosszútávú elköteleződésnek, mint a válság okozta bizonytalanság, azonban ez a magyarázat csak 2014-ig állja meg a helyét. A 2015-ös „házassági boom”-ot sokkal inkább a szakpolitikákkal hozzák összefüggésbe a kutatások. Ide sorolják például az első házások adókedvezményét, mely 2015 óta érhető el. A kedvezmény igénybevételére kizárólag annak van lehetősége, aki munkaviszonnyal rendelkezik, mely két évig vehető igénybe és havi 5000 forintot jelent. Ez egy meglehetősen kis összeg, így inkább azokat segíti, akik alacsonyabb keresettel rendelkeznek. A 2015-ben indult, azóta többször bővített Családi Otthonteremtési Kedvezmény egyes részei, valamint a 2019-ben megjelent Babavárási hitel teljes egészében kizárólag házaspárok számára érhető el (Kapitány – Murinkó, 2020).

4. ábra: A házasságok és válások alakulása 1990 és 2021 között
Forrás: Központi Statisztikai Hivatal⁶

A magyar családtámogatási rendszer rövid története

A hazai családtámogatási rendszer „magvai” már az 1800-as évek végén megtalálhatók voltak. Az ipartörvény 1884. évi XXIV. törvénycikke ugyanis már rendelkezett arról, hogy a dolgozó anyák számára négy hét szülési szabadság engedélyezett (Tárkányi, 2001). Az első tár-

sadalombiztosítási törvényben 1891-ben megjelent a terhességi-gyermekágyi segély, a családi pótlékot pedig 1912-től a közalkalmazottak, 1938-tól pedig már az ipari munkások is igénybe vehették. Az újszülött gyermekkel kapcsolatos anyagi terhek enyhítésére jött létre az ún. kelengyepénz 1953-ban, majd pedig a gyermekgondozási segély (GYES) 1967-ben. Ugyancsak 1953-ban vezették

⁶ https://www.ksh.hu/stadat_files/nep/hu/nep0015.html

⁷ Ma már Gyermekgondozást segítő ellátás.

be a gyermekápolási táppénzt, melyet kezdetben csak az anyák igényelhettek, majd 1985-től az apák is. Szintén a 80-as évekhez köthető a családi adókedvezmény, illetve a gyermekes családoknak nyújtott különböző segélyek megjelenése. Hasonlóképp 1985-ben jelent meg a gyermekgondozási díj (GYED), mely mind a mai napig egy társadalombiztosítási alapon működő ellátás. E téren érdemes megjegyezni, hogy 1990 előtt a fentebb említett juttatások szinte mindegyikének feltétele volt a munkaviszony megléte, a méltányossági alapon való hozzájutás nem bizonyult gyakorinak (Darvas - Szikra, 2017).

Az államszocializmus bukását követően a családtámogatási rendszer valamelyest bővült, 1993-ban bevezették a gyermeknevelési támogatást (GYET) három – vagy több kiskorút nevelő családok részére. A szolgáltatások terén megjelent a családsegítő szolgáltatás, valamint a gyermekjóléti szolgáltatás. A hazai bölcsődehálózat szintén az 1800-as évekre tekint vissza, mely a szocialista időszak alatt folyamatosan bővült, majd pedig a szocialista rezsim bukása után is fennmaradt (Darvas - Szikra, 2017). Darvas - Szikra (2017) és Gyarmati (2008) szerzők munkái alapján röviden elmondható, hogy 1989-2010 között regnáló kormányok alapvetően a szocialista rendszerben kialakult családtámogatási elemeket használták fel az épp aktuális célok megvalósítására (pl.: a GYED eltörlése, majd újbóli visszahozatala).

Jelentős változások a FIDESZ-KDNP kormány 2010-es hatalomra kerülésével történtek. A 2011. évi új Alaptörvény megalkotása, illetve a családok védelmével kapcsolatos sarkalatos törvény tekinthető az első lépéseknek (Szikra, 2018. a). Ettől fogva a családpolitika kizárólag népesedéspolitikai célokat lát el, így kizárja abból a (gyermek)szegénység leküzdésének célját (Szikra, 2018. b).

A családtámogatások legfőbb eszköze (hasonlóan, mint az első Orbán-kormány idején) a családi adókedvezmény lett, melyet kizárólag a munkajövedelemmel rendelkező szülők tudnak igénybe venni (Szikra, 2018. b). „Együttal megszűnt a magas keresetűeknél alkalmazott plafon.” (Szikra, 2018. b. 10.)

2014-ben létrejött a GYED-extra intézkedéscsomag azoknak a szülőknek (jellemzően anyáknak), akik a gyermek egyéves kora után visszatérnek a munkaerő-piacra. Ők munkabérük

mellett ugyanúgy igénybe vehetik a GYED-et, mint azok, akik otthon maradtak a gyermekkel (Szikra, 2018. b). Ide kapcsolható még az ún. diplomás GYED, mely az egyetemista anyáknak jár kezdetben csak egy, majd 2018-tól két évig. Összege megegyezik a mindenkor garantált bérminimummal (Szikra, 2018. a). Harmadikként pedig megszületett az ún. testvér - GYED, mely lehetővé teszi, hogy két gyermek után mind a GYES, mind pedig a GYED igénybe vehető legyen, amennyiben az életkoruk is megfelel a jogszabályokban leírtaknak (Szikra, 2018. a).

2015 júliusától érhető el a Családi Otthonteremtési Kedvezmény (CSOK), mely már megjelenése előtt is rendkívül nagy hírverést kapott. Ennek ellenére azonban nem egy teljesen új ötletről van szó, inkább egy reformról, a CSOK ugyanis a korábbi Szociálpolitikai Támogatást (szocpol) váltotta fel. A névváltás jól tükrözi, hogy nem egy szociális alapokon nyugvó lakhatási támogatást kívántak létrehozni, hanem elsősorban a jobb helyzetű családok pénzhez jutása volt a cél (Szikra, 2018. a). Ezt követte a 2019-es Családvédelmi Akcióterv⁸, mely intézkedéscsomag, a Babaváró hitelt, a nagycsaládosok személygépkocsi-szerzési támogatását, a nagyszülői GYED-et, a bölcsődei férőhelyek bővítését, a négy- vagy többgyermekes nők SZJA mentességét, illetve a három- vagy többgyermekes családok lakáscélú jelzáloghitel-tartozásainak csökkentését tartalmazta. Az akcióterv elemei jól illeszkednek a 2010 óta tartó családpolitikai irányvonalhoz.

⁸ <http://www.kozlonyok.hu/nkonline/index.php?menuindex=200&pageindex=kozltart&ev=2019&szam=40>

-Családvédelmi Akcióterv elemei
- CSOK

Történelmileg
kialakult intézményrendszer

Az új támogatások 2010-től
a jobb anyagi helyzetű
családok számára

Társadalombiztosítási jogviszonyon
alapuló támogatások:

-CSED
-GYED (GYED-extra, diplomás GYED)
-Családi adókedvezmény

Univerzális (munkaviszonytól független)
támogatások

- Anyasági támogatás
- Családi pótlék
- GYES
- GYET

5. ábra: A hazai családtámogatási rendszer pénzbeli támogatásai⁹

A Babaváró hitel ismertetése

A Babaváró támogatást vagy Babaváró hitelt a 44/2019. (III.12.) Kormányrendelet szabályozza. Kizárólag házaspárok vehetik igénybe együttes igénylőként, legfeljebb 10 000 000 forint kamatmentes, szabad felhasználású hitel formájában. A kamatot az igénylő helyett a magyar állam fizeti meg amennyiben öt éven belül megszületik legalább egy gyermek, vagy pedig ez idő alatt a magzat betölti a 12. hetet. A hitel örökbefogadott gyermek után is kérhető. A támogatás a rendelet értelmében 2019.07.01-től 2022.12.31-ig vehető igénybe.

A hitel igényléséhez számos kitételnek meg kell felelni, a tanulmány szempontjából az alábbi három feltétel kiemelendő:

- Legalább az egyik félnek első házasnak kell lennie, ha a másik fél legalább egy gyermeket nevel. Ezt a kitéfelt a jogalkotó mára már eltörölte,¹¹ azonban az interjú kutatás bemutatásánál fontos lesz.
- Legalább az egyik félnek három év folyamatos társadalombiztosítási jogvissonnyal kell rendelkeznie.

- A közfoglalkoztatásból származó jogviszonyból csak egy év számítható be.

A hitelfelvételéhez a pároknak meg kell felelni mind a rendelet, mind pedig a hitelt nyújtó pénzügyi intézménynek, mely intézetenként eltérő. Ez komoly felkészülést és utánajárást igényel, a hároméves társadalombiztosítási jogviszonyhoz pedig stabil munkaerőpiaci háttér szükséges.

Amennyiben a házaspárnak megszületik a második gyermeke, a fennálló tartozás 30%-ára, harmadik gyermek esetén a teljes fennmaradó tartozásra vissza nem térítendő gyermekvállalási támogatás vehető igénybe. A törlesztés a hitelintézethez benyújtott kérelem alapján három évig szüneteltethető mind az első, mind pedig a második gyermek megszületése esetén. További gyermekek születésekor ezen szüneteltetés már nem kérhető.

A sok kedvezmény mellett azonban fontos arról is beszélni, hogy mi történik, ha nem teljesülnek a hitel feltételei, vagyis nem születik meg a kívánt gyermek. Amennyiben

⁹ Az ábra nem tartalmazza a szociális helyzet alapján járó juttatásokat (pl.: rendszeres gyermekvédelmi kedvezmény), a beteg, tartósan beteg gyermeket nevelő családok támogatási formáit (pl.: GYOD), valamint az egyéb, speciális helyzetben igényelhető juttatásokat sem (pl.: örökbefogadói díj).

¹⁰ Az esetleges hosszabbítással hivatalos információ a cikk elkészültéig nem állt rendelkezésre.

¹¹ Hatályon kívül helyezte a 252/2020. (V. 29.) Korm. rendelet 33. § a). Hatálytalan: 2020. 06. 13-tól.

öt éven belül nem születik egy gyermek sem, vagy az igénylők egyike sem rendelkezik magyarországi lakcímmel, illetve egyik igénylő sem neveli a gyermeket saját háztartásban, a kamattámogatás megszűnik, a fennmaradó összeget 120 napon belül egy összegben kell visszafizetni. A járási hivatal méltányosságból legfeljebb 24 havi részletfizetést engedélyezhet, ebben az esetben viszont a támogatottnak igazolnia kell, hogy az egyösszegű visszafizetés súlyos hátránnyal érintené. Előfordulnak természetesen olyan esetek is, amikor a támogatottak önhibájukon kívül nem tudnak megfelelni valamely feltételnek. A rendelet értelmében amennyiben a gyermekvállalás egészségügyi okokból nem teljesült, az egyik fél elhalálozott, vagy pedig megváltozott a munkaképessége, a házaspár mentesül a visszafizetési kötelezettség alól.

Mivel a Babaváró hitel alapvetően a házastársakra fókuszál, mindenképpen foglalkoznunk kell a válás kérdéskörével. A rendelet értelmében amennyiben a házasság a kölcsönserződés futamideje alatt felbontásra kerül, a kamattámogatás megszűnik, a felek a továbbiakban ügyleti kamatot fizetnek. A megelőző időszakban igénybevett kamattámogatást vissza kell fizetni egy összegben 120 napon belül, amennyiben a házasságból nem született gyermek, a felek már nem rendelkeznek magyarországi lakcímmel, vagy pedig egyik fél sem neveli a gyermeket saját háztartásában. Itt is kivételt képeznek azok, ahol valamilyen egészségügyi probléma, vagy rajtuk kívülálló ok miatt nem született gyermek.

A jogszabályi környezetet elemezve tehát megállapítható, hogy a Babaváró hitel célcsoportját a jobb helyzetű, munkával rendelkező párok képezik, akik megfelelnek az Alaptörvény által meghatározott családdefiníciónak.¹² Fontos elem továbbá, hogy a Babaváró hitel (és a CSOK) által a családtámogatások kiemelt szereplőjévé váltak a hitelt nyújtó pénzügyi intézetek, hiszen a jogszabály mellett a bankok feltételeinek is meg kell felelni, mely intézetként eltérő lehet.

A kutatás bemutatása

A kutatás célja, kérdései

Jelen tanulmány doktori dolgozatom 2022. júniusig elért eredményeit prezentálja, a kutatás jelenleg is zajlik, így a végső változat eredményei eltérőek lehetnek az itt leírtaktól.

Az interjúalanyok felkutatása hólabda módszerrel történt, olyan nőket vagy férfiakat igyekeztem elérni, akik párjukkal tervezik a Babaváró hitel felvételét, sikeresen megkapták a támogatást vagy pedig valami miatt megghiúsult ezirányú próbálkozásuk. Ahogy azt előre sejteni lehetett, legnagyobb számban azok jelentkeztek, akiknél problémamentesen zajlott le a folyamat. Emiatt a vizsgálat egy pontján úgy döntöttem, hogy elkezdem kimondottan azokat felkutatni, akik valamilyen negatívummal szembesültek a hitelfelvétel kapcsán anyagi helyzetük, társadalmi státuszuk vagy egyéb tényező miatt. Ekkor kerültek bevonásra a szociális szakemberek, leginkább családsegítő szolgálatokon keresztül. Interjúalanyaim is viszonylag gyakran számoltak be olyan családtagjukról, ismerősükről, akiknél válás vagy egyéb ok miatt végül rosszul sült el a hitelfelvétel, de őket nem szeretnék volna bevonni a vizsgálatba, mondván, hogy nem szeretnék őket még ezzel is terhelni. Az megkérdezettek nagyobb része nő, férfiak viszonylag ritkán vállalták a beszélgetést.

A kutatás fő célja, hogy minél többféle élethelyzetet megvizsgáljon és felmérje, hogy kik azok, akik élnek a hitel lehetőségével, mik a céljaik, motivációik. A vizsgálat során több kutatási kérdés is felmerült, a jelenlegi eredmények tükrében az alábbi öt kérdés releváns:

1. Hozzáférnek-e a Babaváró hitelhez a rosszabb anyagi helyzetű, alacsonyabb társadalmi státuszú családok? Ha igen, milyen problémákkal szembesülnek a hitelfelvétel során?
2. Hogyan befolyásolja a párok gyermekvállalási terveit, családról alkotott képét a Babaváró hitel?
3. Hogyan viszonyulnak a megkérdezettek a hitelfelvételhez? Mik az aggályaik, motivációik?
4. Hogyan tekintenek a jelenlegi családpolitikai rendszerre? Milyen igényeket fogalmaznak meg?
5. Hogyan vélekednek az interjúalanyok más családokról? Látható-e bármilyen elkülönülés etnikai, osztály vagy egyéb szempontból (mi és ők)?

A válaszadók főbb jellemzői

Jelen tanulmány elkészültéig összesen 18 félig strukturált interjú készült a támogatás igénybevevőivel, 3 pedig szo-

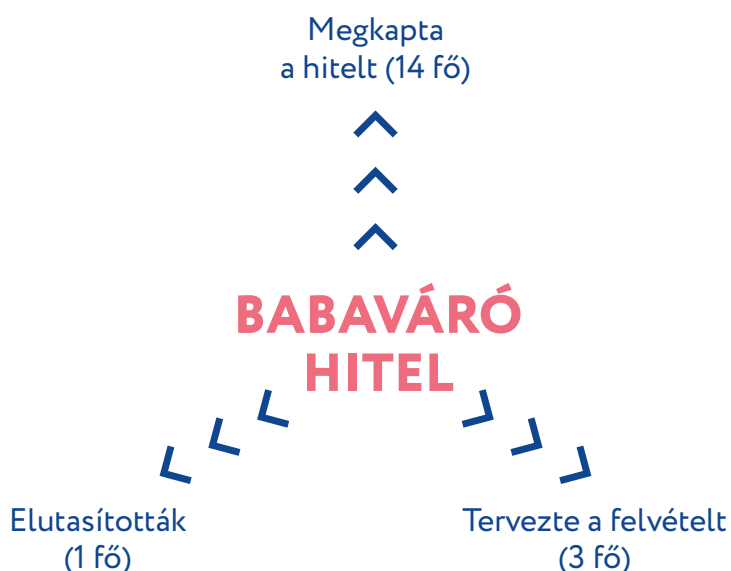
¹² „Magyarország védi a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony.” (Magyarország Alaptörvénye L) cikk (1)

ciális szakemberekkel. Szociális munkások felkeresésére azért volt szükség, hogy minél teljesebb képet kaphassak a hátrányos helyzetű kliensek támogatással kapcsolatos lehetőségeiről. A szakemberekkel készített interjúk fókuszja leginkább arra irányult, hogy mennyire segítik a klienseket a hitelfelvétel során, miben kell leginkább segíteniük, illetve mennyire gyakori a sikertelenség és mik a fő okok. Az interjú készítése céljából családsegítő szolgáltatokat és civil szervezeteket kerestem fel, végül egy észak-magyarországi és két Dunántúlon dolgozó szakember vállalta a beszélgetést.

A következő adatok kizárólag az igénybevevőkre vonatkoznak. A megkérdezettek közül a legfiatalabb 26, a legidősebb 38 éves, az interjúalanyok átlagéletkora 32 év volt. Jelen

tanulmány elkészültéig 4 férfi és 14 nő vállalta, hogy részt vesz a vizsgálatban.

A 18 fő igénylőből a legtöbben (14 fő) az interjú időpontjában már megkapták a hitelt, 3 fő tervezte felvenni, 1 fő pedig nem tudta igénybe venni, mivel akkoriban még csak első házások számára állt nyitva a lehetőség, ő pedig már túl volt egy váláson. Interjúalanyom férjével együtt emiatt inkább a CSOK mellett döntött, második gyermekük megszületése után pedig már nem tervezik bővíteni a családot. A megkérdezettek közül még további három személy él a második házasságában, azonban ők már a jogszabály módosítása után kezdték meg a hiteligénylést. A további adatokat az 1-4. táblázat tartalmazza.

6. ábra: Az interjúalanyok köre a hitelfelvétel státusza alapján

Partnerkapcsolat	Válaszadó (fő)
Első házias	14
Másodszorra háziasodik	4
Egyéb párkapcsolat	0
Összesen	18

1. táblázat: Az interjúalanyok köre partnerkapcsolat alapján

Iskolai végzettség	Válaszadó (fő)
Magas (diploma, PhD fokozat)	13
Közepes (érettségi, OKJ, felsőfokú szakképesítés)	4
Alacsony (nyolc általános vagy annál kevesebb)	1
Összesen	18

2. táblázat: Az interjúalanyok köre iskolai végzettség alapján

Településtípus	Válaszadó (fő)
Főváros	6
Megyeszékhely	2
Város	3
Falu/Község	7
Összesen	18

3. táblázat: Az interjúalanyok köre településtípus alapján

Babavárási hitel igénylése	Válaszadó (fő)
Első közös gyermekre	8
Második közös gyermekre	5
Harmadik közös gyermekre	5
Negyedik közös gyermekre	0
Összesen	18

4. táblázat: Az interjúalanyok csoportosítása szerint, hogy hányadik gyermekükre vették fel a hitelt

A család fogalma, értelmezése

Az interjú első fele minden esetben arra vonatkozott, hogy mit jelent a megkérdezettek számára a család, szerintük kik/mik a család legfontosabb elemei, illetve ismernek-e boldog családot, mitől lesz véleményük szerint boldog egy család. A kérdés rendkívül érdekes, hiszen a 2011 óta hatályos új Alaptörvény meglehetősen szigorú ideológiai keretet rendel a család fogalma köré.

A család definiálására számos meghatározás született¹³, jelen fejezet csak a hazai értelmezésekre vonatkozik. Magyarországon már 2011 előtt is szó volt a családokról a legfőbb jogi norma szintjén. Már az 1949. évi XX. törvény, Magyarország második alkotmánya is megemlíti a család és a házasság intézményének védelmét egy paragrafus erejéig. A szocialista rezsimet követően a Magyar Köztársaság Alkotmánya a család és házasság védelmét az általános rendelkezések közé emelte, tehát jóval előbbre került a dokumentumban, illetve több szó esett a szülőkről és gyermekekről. Kiemelte, hogy a gyermekeknek joguk van családban nevelkedni, valamint a szülőknek joguk van a gyermeküknek adandó nevelést megválasztani.

A második Orbán-kormány 2010-es hatalomra kerülése számos változást hozott. Az új vezetés célul tűzte ki a hagyományos család „megmentését”,¹⁴ melynek első lépése az alkotmánymódosítás volt, mely 2011-től Magyarország Alaptörvényeként funkcionál tovább. Az Alaptörvény már jóval nagyobb jelentőséget szán

a családnak, mint korábbi társai, valamint rendelkezik a tagokról is. E törvény definíciója a családi kapcsolatot feltételévé elsősorban a férfi és nő között létrejött házasságot teszi, valamint a szülő-gyermek viszonyt. „A család fogalmának alternatívákat kizáró formában való megalkotásával az állam a lakosság életformáját és életstílusát kívánatos és nem kívánatos kategóriákra osztja fel.” (Kövér, 2020: 40) Az új meghatározás erősen korlátozza az egyének önrendelkezését, hiszen a leírás alapján nem tekinthetők családnak a gyermektelen párok, az elvált vagy özvegy szülők gyermekkel, a bejegyzett élettársi kapcsolatban, vagy bármilyen dokumentum nélkül együtt élő szülők és gyermekeik, illetve az azonos nemű párok és gyermekeik sem. A kormány által meghatározott életmódot folytató családok többtámogatásban részesülhetnek a családpolitikai intézkedéseken keresztül (Kövér, 2020). Utóbbi a Babavárási támogatás esetén tisztán látható.

A hagyományos család koncepciója azonban - melyre a kormányzati kommunikáció is gyakran hivatkozik (heteroszexuális házaspár gyermekekkel) - sokkal inkább hasonlít a XX. század újonnan kialakult nukleáris családjaira, mely semmiképpen sem mondható tradicionális modellnek, hiszen ez a fogalom a régi többgenerációs parasztcsaládokra értendő. Az egyszülős vagy mozaikcsaládok viszont már ebben a korban is jelen voltak, például az egyik szülő halála vagy újracházassága révén, tehát a kormány által megfogalmazott definíció korábban sem számított kizárólagosnak (Tóth, 2017).

¹³ Ernest W. Burgess (1926), Bourdieu (1994), Foucault (1998) stb.

¹⁴ „(...) Az egyik, hogy a magyar meggyőződés szerint minden gyermeknek joga van apához és anyához, tehát amikor családról beszélünk, és családtámogatásról, akkor mi a hagyományos családokat támogatjuk, a hagyományos családmodellt védjük, és másfelől nemzeti keretekben is gondolkodunk...” (Orbán Viktor beszéde a III. Budapesti Demográfiai Fórumon) <https://miniszterelnok.hu/orban-viktor-beszede-a-iii-budapesti-demografiai-forumon/>

Az idős szülők, nagyszülők ellátása is fellelhető a 2010 óta tartó családpolitikai diskurzusból, azonban leginkább az állami felelősségvállalás csökkentésének kontextusában. Ez utóbbi szintén az Alaptörvényben került rögzítésre, mely szerint a nagykorú gyermek kötelessége idős szüleitől való gondoskodás (Kövér, 2020).¹⁵

Fontos momentum továbbá a szintén 2011-ben létrejött sarkalatos törvény, mely a családok védelméről rendelkezik.¹⁶ Utóbbi egyik leghangsúlyosabb mondanivalója, hogy a szociális ellátórendszer és a családtámogatási rendszert el kell különíteni. Emellett a szöveg kiemeli, hogy a kormány a gyermekek felelős felneveléséhez járul hozzá. Összességében ez a törvény a szelektív pronatalizmus célját igyekszik megvalósítani, nem általánosságban a családok jóléte a célja, hanem csak bizonyos preferált csoportoké. Az Alaptörvényben meghatározott családdefiníció és a sarkalatos törvény alapján is arra következtethetünk, hogy a kormányzat igyekezett biztosítani saját családpolitikai irányvonalát, egy esetleges kormányváltás esetére is (Szikra, 2018 a.).

Interjúim során igyekeztem feltárni, hogy a megkérdezettek mennyire tudnak azonosulni a fenti meghatározásokkal. Interjúalanyaim számára a család leginkább a biztonságot, szeretetet, bizalmat jelentette, csak másodsorban tartották fontosnak, hogy kik a tagok. Legtöbben a szülőket és a gyermeket sorolták a családba, de a nagyszülők, barátok, volt férj/feleség vagy akár a házikedvencek is ide tartozhatnak. Összességében a kapcsolatok minőségét hangsúlyozták, nem pedig pusztán a biológiai tényezőket. Néhányan megjegyezték, hogy nem tartják szerencsének az Alaptörvényben meghatározott definíciót. Egy interjúalanyom ezt a hazai családpolitika egyik kifejezett gyengeségeként írta le.

„Az mindenképpen üdvös, hogy legyen minél több család, meg vállaljanak minél inkább gyereket, jó, hogy ezt középpontba helyezik és ezt igyekeznek támogatni. Az viszont problémás, hogy a megfelelő családmódot bizonyos ideológiai alapokon próbálják meghatározni. Ez nem túl egészséges a társadalom szempontjából.” (36/F)

Arra a kérdésre, hogy ismernek-e boldog családokat, illetve mitől lesz számukra boldog egy család meglehetősen borús válaszokat adtak. Saját magukat alapvetően boldognak tartják, azonban általános problémaként fogalmazták meg azt, hogy sok ismerősük csak kívülről boldog, valójában nem töltenek minőségi időt együtt családtagjaikkal, gyermekeikkel, nem tudják megoldani a felmerülő problémákat. Többen a jelenlegi családpolitikai retorikából eredő nyomást is a boldogtalanság egyik faktoraként határozták meg.

„Igazából az a tapasztalatom, hogy a társadalmi elvárások miatt nagyon sokan inkább nem boldogok, mert megpróbálnak az elvárások szerint élni. CSOK-ot, Babavárót tolnak az emberekre, ez pedig az embereket felőröli. Igaz egyre többen házasodnak, egyre fiatalabban, de úgy látom, hogy el is válnak.” (37/N)

Összességében az látszik, hogy az interjúalanyok valamennyire egyet értenek a kormány családdefiníciójával, hiszen a gyermeket és többenre a házasságot is fontosnak tartják, azonban nem zárkoznak el a tradicionális keretek kiszélesítésétől. Ketten hangsúlyozták, hogy bár számukra a heteroszexuális párkapcsolat az ideális, el tudják fogadni azt is, ahol két azonos nemű szülő nevel gyermeket.

„Olyan családot nem tudok, ahol apa van otthon és anya dolgozik. Olyat tudok, mondom, ahol két apa van, őket nagyon szeretjük, nagyon szépen nevelik a gyereket.” (37/N)

Interjúalanyaim a hagyományos nemi szerepekhez sem ragaszkodnak feltétlenül, a férfi válaszadók például szívesen vállalnák, hogy otthon maradjanak gyermekükkel a feleségük helyett, azonban gyakran azt is hozzátették, hogy ez anyagi szempontok miatt általában nehezen kivitelezhető.

„Szerintem jót tesz egy férfiembernek a jellemfejlődésében, ha ő is jobban megtapasztalja azt, hogy milyen, ha reggeltől estig ő van a gyerekekkel. Itt kicsit megfordulnak a szerepek és ha visszacserélődnek, akkor a megértés is nagyobb lesz az anya felé.” (36/F)

¹⁵ Alaptörvény XVI. cikk (4). „A nagykorú gyermekek kötelesek rászoruló szüleitől gondoskodni.”

¹⁶ 2011. évi CCXI. törvény a családok védelméről

A kutatási kérdésekre adott válaszok és elemzésük

1. Hozzáférnek-e a Babaváró hitelhez a rosszabb anyagi helyzetű, alacsonyabb társadalmi státuszú családok? Ha igen, milyen problémákkal szembesülnek a hitelfelvétel során?

A kutatás jelenlegi szakaszában mindössze egy fő hátrányos helyzetű, roma igénylő vállalta, hogy elmeséli a történetét, így az első kérdésekre még nem született teljes körű válasz. Interjúalanyom egy kis dunántúli faluban él, az interjú időpontjában várandós volt, emellett két kisiskolás gyereket nevel második férjével közösen. Alacsony iskolai végzettsége miatt (kevesebb, mint nyolc osztály) nincs túl sok lehetősége a munkaerőpiacon, elmondása szerint azonban a terhességéig mindig dolgozott valahol. Interjúnk időpontjában a férj volt az egyedüli kenyérkereső, aki korábbi gyártósori állását feladva a faluban vállalt alkalmi munkákat.

Interjúalanyom elmondása szerint a Babaváró hitel nagyon hasznos lenne arra, hogy felújítsa igencsak rossz állapotban lévő házát. A hölgy többször hangsúlyozta, hogy tisztában van azzal, hogy nem „ingyen pénz” kapnának, hanem egy hitelt, mindenképpen vissza szeretné fizetni, amennyiben megfelelnek a feltételeknek. Azt is hozzátette azonban, hogy nem biztos benne, hogy sikeres lesz az igénylés, mivel a férje fekete munkát végez, ő maga pedig munkanélküli.

Egy korábbi várandósság kapcsán már érdeklődtek egy banknál, de a folyamat vetélés következtében meghiúsult. A jelenlegi terhesség kapcsán még nem kezdték el az ügyintézkést, de a közeljövőben tervezik. Amikor arról kérdeztem, hogy tudja-e mik a hitel feltételei kiemelte a házasság fontosságát, illetve a munkaviszonyt is. Elutasítás esetén még ekkor nem tudta, hogy próbálkoznának-e újra, elmondása szerint nem a Babaváró hitel a lényeg, hanem az, hogy valamiképpen pénzhez jussanak tisztességes módon.

„A Babaváró is egy lehetőség, habár lehet, hogy nem fogjuk megkapni. De ha nem, akkor azt el fogom fogadni. (...) Ha nem sikerül (a Babaváró), akkor talán a hagyatékából (a férj édesapja nemrég meghalt).” (34/N)

Interjúalanyom beszámolójának némileg ellentmond annak a család-és gyermekjóléti szolgálatnál dolgozó szociális szakembernek az elbeszélése, aki több olyan klienssel is találkozott már, akik érdeklődtek a Baba-

váró hitel iránt. A szakember leginkább azt látta, hogy ügyfelei nincsenek tisztában a hitelfelvétel súlyával és értelmetlen dolgokra költik a megítélt összeget. Mesélt olyan ügyfélről is, aki a CSOK felvétele után sem tudta rendezni életkörülményeit, így a három gyermeket állami gondoskodásban kellett elhelyezni.

A település, ahol a szakember dolgozik szintén a Dunántúlon található, néhány nagyobb gyárral a vonzáskörzetében. Ezáltal az alacsony képzettségű emberek viszonylag könnyen bejelentett munkához juthatnak, mely által jó eséllyel megfelelhetnek a Babaváró (vagy akár a CSOK) feltételeinek. Ennek ellenére gyakori, hogy elsőre nem sikerül az igénylés, interjúalanyom elmondása szerint sok múlik az adott ügyintéző segítőkészségén.

„A sikertelenségnek több oka lehet, sokszor elég rájuk nézni. (...) Leginkább az a baj, hogy szótár kell hozzájuk, attól függ melyik a türelmesebb ügyintéző.” (szociális szakember)

Egy Észak-Magyarországon tevékenykedő, civil szervezetnél dolgozó szakember azonban egészen más tapasztalatokról számolt be. Elmondása szerint hátrányos helyzetű személyekkel dolgozik, de még sosem volt olyan esete, hogy valaki ne kapta volna a Babavárót vagy akár a CSOK hitelt. Kiemelte, hogy a kliensek nagyon motiváltak abban, hogy a hitelfelvétel hatására változtassanak korábbi életvitelükön és megoldják a problémáikat.

„Igen, nagyon motiváltak, tudják, hogy ez az egyetlen esélyük ahhoz, hogy kitörjenek.” (szociális szakember)

A harmadik megkérdezett szociális szakember annál az intézménynél dolgozik, ahol hátrányos helyzetű interjúalanyom is ügyfél. Elmondása alapján a hölgy az egyetlen, aki eddig hozzájuk fordult a Babaváró hitel kapcsán. Ritkábban találkoztak CSOK iránt érdeklődő kliensekkel, de a szakember elmondása alapján szinte soha nem jutnak el a hiteligénylésig. Véleménye szerint gyakran a szociális szakemberek sem teljesen felkészültek ebben a témában, mivel a kliensek nagy többsége egyáltalán nem felel meg a hitelek feltételeinek.

2. Hogyan befolyásolja a párok gyermekvállalási terveit, családról alkotott képét a Babaváró hitel?

Interjúalanyaim bevallása szerint a Babaváró hitel nem változtatott eredeti terveiken. A házasságot mindannyian

fontosnak tartották, mely egy újabb szintre emeli a kapcsolatukat. Alapvetően azt a hagyományos gondolkodást követték, mely szerint először összeházasodnak, majd azt követően alapítanak családot. Összesen két fő vallotta be, hogy csak a hitelfelvétel miatt házasodtak össze párjával.

„A házasságot, mint intézményt elítélem. Azt, hogy egy párt egy papír kapcsoljon össze az nonszensz. A mi házasságunkat a hitel hozta. Azért házasodtunk össze mert megköveteli a rendszer. Kellott a pénz a házra.” (32/N)

A gyermekvállalás interjúalanyaim elmondása alapján mindig is szerepelt a terveik közt, melyen nem változtatott a hitel. Érdekes módon azonban minden beszélgetés során felmerült egy távoli ismerős, aki bizonyosan kizárólag a pénzért vállalt gyereket. Ez utóbbit az 5. kutatási kérdésnél ismertetem bővebben.

Általánosságban az interjúalanyok legfőbb célja az anyagi biztonság megteremtése volt, döntő többségük ennek kulcsát a saját ingatlanban látta, valamint a stabil munkaerőpiaci pozícióban. Mindössze két főnél látszott ettől eltérő gondolkodásmód. Ők a gyerekvállalásra elsődleges célként tekintettek, minden egyéb körülményre pedig másodlagosként. A Babaváró támogatást azonban ők is a biztos lakhatás megteremtéséért szerették volna felvenni.

„Mondják ezt, hogy végezd el az egyetemem, legyen lakásod, kocsid... úgy gondoltam, hogy én ezeket a dolgokat elengedem. Ha az Isten ad bárányt, ad mellé legelőt is.” (31/F)

3. Hogyan viszonyulnak a megkérdezettek a hitelfelvételhez? Mik az aggályaik, motivációik?

Az eddigi eredmények azt mutatják, hogy a megkérdezettek fő aggályai között nem szerepel az, hogy vajon megszületik-e a kívánt gyerek. A Babaváróval kapcsolatban összességében kevés félelmet fogalmaztak meg, inkább azt fejezték ki, hogy sokkal szívesebben felveszik, mint például a CSOK-ot, mert ez egy jóval szabadabb konstrukció. Olyan személyek is meg merték kockáztatni a támogatás igénybevételét, akiknek korábban rossz tapasztalatuk voltak piaci hitellel.

„Én mindig is nagyon hitelessen voltam. Mindig is félttem tőle. A férjemnek nagyon rossz tapasztalata van egy hitellel, úgyhogy ő is inkább elzárkózik. De mikor ennek a részletei után olvastunk, láttuk, hogy ez más.” (37/N)

Megjelent természetesen az előbbi állítás ellentéte is, akadtak olyanok, akik a piaci hitelt biztonságosabbnak, szilárdabb alapokon állónak ítélték meg, mivel nem függ olyan mértékben az államtól, mint a Babaváró hitel. Egyik interjúalanyom egy tulajdonképpeni kényszerként élte meg a Babaváró támogatás felvételét, mivel másképp sokkal nehezebben jutott volna saját ingatlanhoz.

„Nekem a Babaváróval van (aggálya), hogy mégis állami támogatott, mi van, ha az állam úgy kívánja meg, hogy ez eltűnjön (az állami támogatás). Moratóriumot mi nem kértünk, de azért félek, hogy emelkedni fog a törlesztő. Félek, hogy az állam, hogy fog belenyúlni. A piaci hitel miatt nem aggódom ennyire.” (32/N)

Ez utóbbi kényszert néhányan a környezetük részéről is tapasztalták, bár a legtöbben nem meséltek senkinek hitel felvételi szándékukról még családon belül sem. Egyik interjúalanyom kimondottan zavarónak tartotta, hogy mikor a Babaváró mellé a CSOK-ot is felvették többen megjegyzték, hogy kettő helyett három gyermeket is nyugodtan vállalhatnak. Egy másik megkérdezett azt sérelmezte, hogy ők kimondottan csak a Babavárót szerették volna, de a bankban minden egyes találkozáskor próbálták rájuk erőltetni a CSOK-ot is.

4. Hogyan tekintenek a jelenlegi családpolitikai rendszerre? Milyen igényeket fogalmaznak meg?

Arra a kérdésre, hogy hogyan tekintenek az interjúalanyok a jelenlegi családpolitikai rendszerre számos válasz érkezett. A megkérdezettek döntő többsége amellet, hogy a Babavárót kedvező konstrukciónak tartja, nem érzi jelentős segítségnek. Szinte mindannyian hangsúlyozták, hogy hosszútávú megoldásokat várnának az államtól. Rendszeresen felhívták a figyelmet az oktatás és egészségügy problémáira, valamint az ezzel kapcsolatos szakemberhiányra. A bölcsődefejlesztésre, a rugalmas munkaidőre, a munkahelyi diszkrimináció felszámolására nagy igényt tartanak, melyekről úgy vélik nem valósulnak meg maradéktalanul. 10 fő női interjúalany a gyermeke megszületése után legszívesebben valamilyen vállalkozásba kezdene, ahol ők osztják be saját idejüket, mely jelenlegi vagy korábbi munkahelyükön erősen korlátozott (volt). A megkérdezettek a kisgyermekes anyáknak és az egyedülálló szülőknek több intézményi segítséget várnának, mindkét csoport helyzetét rendkívül nehéznek ítélték meg.

Fontosnak tartják továbbá a bővebb tájékoztatást, mivel elmondásuk szerint a Babaváró és a CSOK esetében is csak a támogatások pozitívumaira hívják fel a figyelmet, sok embert félrevezetve. Az építőanyag és az ingatlanárak emelkedése is érzékenyen érintette a megkérdezettek többségét, így a tízmilliós támogatás nem hoz számukra annyi segítséget, mint amennyit vártak tőle, szinte mindannyiuknak szüksége volt további piaci vagy CSOK hitelre.

„Gyengesége (a családtámogatási rendszernek), hogy csúnyán mondván azt mondja az állam, hogy adok pénzt, csinálj gyereket, de nem fogod tudni normálisan orvoshoz vinni és felnevelni. Ott van az oktatás nevelés, illetve az egészségügyi ellátás... a család biztonságérzetét kéne támogatni.” (34/F)

„Mikor bevezették a CSOK-ot, a Babavárót, az emberek úgy tekintettek rá, hogy ez egy milyen jó dolog. Egyből mindenki beleugrott. Nyilván szüksége van a társadalomnak valamilyen családtámogatási konstrukcióra. Ez a helyzet viszont azt eredményezte, hogy emelkedtek a lakásárak. Egyik kezével adott a másikkal ötször annyit elvett az állam.” (37/N)

„Tök jól néz ki, hogy akár harmincmilliót is igényelhetsz az államtól, de azért vannak bizonyos apróbetűs részek. Például feltételek a házépítést, vásárlást illetően. Ezekkel egyáltalán nem lenne probléma, de ha még nem tettünk le egy téglát sem, de harmincmillió forintot felveszünk és elkezdünk építkezni, akkor azt vesszük észre, hogy egyre nőnek a költségek. Sokkal jobban felnyomta az árakat, mint amennyit segített (a CSOK).” (36/F)

Akadott olyan interjúalany is, aki teljes mértékben elégedettnek bizonyult a hazai családtámogatási rendszerrel.

„Teljesen megvagyunk elégedve, csak ne változtassanak rajta. Ez pont jó így, ahogy van. Mindenki számára elérhető (a Babaváró), aki dolgozik.” (26/N)

5. Hogyan vélekednek az interjúalanyok más családokról? Látható-e bármilyen elkülönülés etnikai, osztály vagy egyéb szempontból (mi és ők)?

Minden interjúban előbb-utóbb felmerült az a téma, hogy az újonnan bevezetett támogatások hatására számos olyan gyermek fog világra jönni, akiket csak a pénzért vállaltak. A vizsgálat résztvevőinek szinte minden esetben volt tudomásuk olyan személyről, aki beleillik ebbe a kategóriába. Kevésbé jelentek meg a romákkal vagy alacsony társadalmi státuszúakkal kapcsolatos előítéletek, interjúalanyaim sokkal inkább azoktól határolódnak el, akik a gyermeküket pénzszerzésre használják. Elmondásuk szerint sokan nincsenek tisztában a CSOK vagy a Babaváró feltételeivel sem, ezáltal kellemetlen meglepetés fogja őket érni. Interjúalanyaim saját bevallásuk szerint a hitel minden feltételének pontosan utána jártak és felelős döntést hoztak, néhány távolabbi ismerősükről azonban ez nem mondható el.

„Mivel Magyarországon egyáltalán nincs pénzügyi tudatosság ezek a fiatalok, akikről nem egyet, nem kettőt tudok, hogy kijön az iskolából, életében nem dolgozott, de most szül egy gyereket inkább és kap tízmilliót, ezek itt nagyon nagy bukták lesznek, ebből nagyon drága tanulópénz lesz.” (37/N)

„Nagyon sok fiatal beleugrott ebbe előre. Akinek megvan három-négy gyerek szabad akaratából, és tudja, hogy ezt lelkileg is fogja bírni, őket megértem, hogy felveszik. De látom, hogy az emberek ebbe belesokkannak. Egyszerűen sokaknak a kompetenciája nem bír el három gyereket.” (37/N)

„Szerintem nagy szakadék van, az egygyerekesek és a többgyerekes között. Az nagyon látszik, hogy fő cél a háromgyerekesek támogatása és nem tartom jó dolognak. Hatalmas anyagi különbségek vannak így. Szerintem sokan azért vállalják be így a harmadik gyereket, mert sokkal jobban megéri, viszont így sokkal rosszabb családi és társadalmi helyzetek lesznek.” (29/N)

Több interjúalany azt is kiemelte, hogy problémásnak tartja, hogy a kormány kizárólag a gyerekeseket, különösen a nagycsaládosokat támogatja. Úgy vélik, hogy a gyermekteleneknek is meg kell adni az esélyt arra, hogy legyen saját lakásuk, házuk, ne gyermekszámtól függjön az emberek boldogulása. Egy interjúalanyom, aki egy gyermeket tervez párjával, illetve egy kétgyermekes anyuka különösen elkeserítőnek írták találták ezt a helyzetet.

„Gusztustalannak tartom a mostani családpolitikai helyzetet. Csak onnantól család a család, ha három gyerek van. Csak az számít, hogy gyerek legyen.” (29/N)

„Az egyik barátom 30 év körüli, egyedülálló, nincs gyereke, de van egy háza, amit szeretne újítani és semmi kedvező hitelt, ilyesmit nem tud igénybe venni. Ettől ő nem kezdheti el az életét?” (35/N)

Összegzés

A kutatás jelenlegi eredményei megerősítik, hogy a Babaváró hitelhez valóban leginkább a közép-és felső középosztálybeli családok férnek hozzá. A hiteligenylés számukra többnyire gyors és problémamentes. Az alacsony jövedelmű, hátrányos helyzetű csoportok helyzete egyelőre nem teljesen világos, de úgy tűnik, a támogatás számukra sem teljesen hozzáférhetetlen, bár nehezebb. A biztosabb eredményekhez több interjúra lesz szükség szakemberekkel és az érintettekkel.

Legtöbb interjúalanyom fontosnak tartotta a házasságot és a gyermekeket - tehát az Alaptörvény definíciójának nagyon is megfeleltek – azonban legtöbbjük első gondo-

lata nem a tagokra, hanem inkább a család által nyújtott érzelmi biztonságra, egymás segítésére irányult. Mindössze két fő kötött házasságot kizárólag a hitel hatására.

A Babaváró hitelt szívesebben felvették, mint a CSOK-ot a sokkal szabadabb feltételek miatt. Segítségként tekintenek a Babaváróra, leginkább lakhatási terveiket valósítják meg általa, azonban az árak emelkedése miatt többen kénytelenek voltak CSOK-ot vagy piaci hitelt is igénybe venni, mely nagyobb kockázatot jelenthet a jövőre nézve.

A Babaváró hitel egyik nagy veszélyének tartják a felelőtlen gyermekvállalást, vagyis hogy sok gyerek csak a pénz hatására fog világra jönni. A megkérdezettek gyakorta hallottak egy-egy ilyen emberről ismertségi körükben, azonban ők magukat a felelősnek és körültekintőnek írták le.

A családtámogatási rendszerrel kapcsolatban számos meglátást fogalmaztak meg, a 2010 utáni új intézkedések nem elégítik ki teljesen az igényeiket. Akármennyire is elégedettek a Babaváró hitellel, sokkal inkább hosszútávú megoldásokat várnának, mint az oktatás, egészségügy fejlesztése, a kisgyermekkel kapcsolatos szolgáltatások kiterjesztése és a rugalmas munkaidő biztosítása. A 2019-es Családvédelmi Akcióterv egyik kiemelt célját, a bölcsődei férőhelyek bővítését egyelőre nem látják megvalósulni.

Tanulmányomat egy interjúalanyom mondatával zárom, melyet így vagy úgy, de mindannyian megfogalmaztak a beszélgetések során:

”

NEM ARRA TÖREKSZIK A KORMÁNY, HOGY MEGTANÍTSA AZ EMBEREKET HALÁSZNI, HANEM AD NEKIK HALAT.

36/F

”

Felhasznált irodalom

Dányi Dezső, Monigl István (1988) A magyar népesedéspolitika főbb nemzeti jellemzői. *Demográfia*, 31/2-4. 193-225.
<https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/887/1027>
Letöltve: 2020.11.02.

Darvas Ágnes, Szikra Dorottya (2017) Családi ellátások és szolgáltatások. In: Ferge Zsuzsa (szerk.): Magyar társadalom- és szociálpolitika, 1990–2015. Budapest, Osiris. 215-253.

Gyarmati Andrea (2008) A népesedéspolitikai, szociálpolitikai, gyermekvédelmi értékek, célok, eszközök változása a magyar családtámogatási rendszerben a rendszerváltástól napjainkig. *Demográfia*. 51, 4 (1), 376-405.
<https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/535>
Letöltve: 2020.12.12.

Kapitány Balázs, Murinkó Livia (2020) Párkapcsolati változások, termékenységi trendek. In Kolosi Tamás, Szelenyi Iván, Tóth István György (szerk.) Társadalmi Riport 2020. Budapest
https://www.tarki.hu/sites/default/files/2020-10/146_170_Kapitany_Murinko_web_0.pdf
Letöltve: 2021.03.20.

Kövér Ágnes (2020) Családpolitika, biopolitika és politikai technológiák. In: Kucsera Csaba – Rácz Andrea (szerk.): Életfordulók – Gyermek-kortól időskorig, *Szociálpedagógia* 15. kötet
http://real-j.mtak.hu/14877/7/szocped15_2020%20%281%29.pdf#page=31
Letöltve: 2022.08.18.

Murinkó Livia, Rohr Adél (2018) Párkapcsolat, házasságkötés. In Monostori Judit, Őri Péter, Spéder Zsolt (szerk.) Demográfiai Portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről. Budapest, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet
http://epa.oszk.hu/03400/03464/00004/pdf/EPA03464_demografiai_portre_2018.pdf
Letöltve: 2021.03.19.

Őri Péter, Spéder Zsolt (2020) Folytonos átmenet: Magyarország népesedése 1920 és 2020 között. *Statisztikai Szemle*. 98/6. 481-521.
http://www.ksh.hu/statszemle_archive/all/2020/2020_06/2020_06_481.pdf
Letöltve: 2020.11.04.

Szikra Dorottya (2018. a) Ideológia vagy pragmatizmus? Családpolitika az orbáni illiberális demokráciában. In: Bozóki András, Füzér Katalin (szerk.) Lépték és irónia: Szociológiai kalandozások. Budapest, Magyarország: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, L' Harmattan pp. 219-241., 23 p.
http://real.mtak.hu/84674/1/Szikra_Dorottya_szelenyi_u.pdf
Letöltve: 2020.10.30.

Szikra Dorottya (2018. b) Távolodás az Európai Szociális Modellől: A szegénység társadalmpolitikája. *Magyar Tudomány*. 179: 6 pp. 858-871., 14 p.
http://real.mtak.hu/84679/1/MT_szikra_tavolodas_az_europai.pdf
Letöltve: 2020.10.30.

Tárkányi Ákos (2001) A családdal kapcsolatos jogszabályok Magyarországon 1980-98-ig. *Demográfia*, 2/67.
<https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/article/view/422/175>
Letöltve: 2020.09.12.

Tóth Olga (2017) A nukleáris családok összetételének változatossága a 20. század első harmadában. Esettanulmány egy demográfiai zárványról. *Szociológiai Szemle* 27 (3): 51–74.
https://szociologia.hu/dynamic/51_74_oldal.pdf
Letöltve: 2021.03.08.

Varsa Eszter, Szikra Dorottya (2020) 'New eugenics,' gender and sexuality: a global perspective on reproductive politics and sex education in Cold War Europe. In: *The History of the Family*. Vol. 25. DOI: <https://doi.org/10.1080/1081602X.2020.1807385>
<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/1081602X.2020.1807385>
Utoljára megtekintve: 2021.03.01.

Felhasznált jogszabályok

A Magyar Köztársaság Alkotmánya
<https://www.alkotmanybirosag.hu/alkotmany-1989>
Megtekintve: 2020.08.11.

Magyarország Alaptörvénye
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv>
Megtekintve: 2019.10.01.

1949. évi XX. törvény A Magyar Népköztársaság Alkotmánya
https://net.jogtar.hu/getpdf?docid=94900020.TV&targetdate=ffffff4&printTitle=1949.+%C3%A9vi+XX.+t%C3%B6rv%C3%A9ny&referer=http%3A//net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi%3Fdocid%3D00000001.TXT
Megtekintve: 2020.08.11.

44/2019. (III. 12.) Korm. rendelet a babaváró támogatásról
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1900044.KOR>